

■ **Далягляды**

Майкл МАРГУЛІС:

«БЕЛАРУСЬ — КРАІНА СХАВАНЫХ ТАЛЕНТАЎ»

Як аўтару праз прызму жыцця краіны адлюстраваць увесь свет?

З Ганаровым консулам Беларусі ў штаце Флорыда (ЗША) спадаром Майклам МАРГУЛІСАМ можна весці бясконцыя гутаркі на розныя тэмы. Ён знакаміты багаслоў, палітолаг, аўтар канцэпцыі духоўнай дыпламатыі, а таксама пісьменнік, рэдактар амерыканскага часопіса US-Belarus, які расказвае жыхарам Злучаных Штатаў пра нашу краіну. Не так даўно спадар Майкл завітаў у Беларусь, каб прыняць удзел у V Усебеларускім народным сходзе, а наш карэспандэнт звярнулася да яго з пытаннямі пра ролю літаратуры ў сучасным свеце, місію айчынных пісьменнікаў, ну і натуральна, — пра ўспрыманне жыхарамі ЗША часопіса пра Беларусь.

— Спадар Майкл, ці ёсць будучыня ў літаратуры?

— Сёння літаратура не адыгрывае ў жыцці людзей такой ролі, як раней. Але ўсё роўна яна не памерла і суправаджае чалавека. Ды яна і не можа памерці, думаю, што чалавецтва раней ці пазней вернецца да чытання. Лепшы доказ таму: калі зайсці ў кнігарню, можна пабачыць шмат сучасных выданняў класікі, новых раманаў. Але ж гэта таксама бізнес: калі кнігі выдаюцца — значыць імі нехта цікавіцца. Таксама лічу, што папярвая кніга, дзякуючы прыемным атрыбутам яе чытання — паху друкарскай фарбы, працэсу перагортвання старонак, — пераможа электронную.

— Што павінна несці свету літаратура?

— Памяць пра мінуўшчыну. Як казаў Горкі: хто плюе ў сваё мінулае, той страляе ў сваю будучыню. Кожны пісьменнік у сваіх кнігах паказвае краіну, але добры аўтар праз яе прызму адлюстроўвае ўвесь свет, ён піша пра вечныя паняцці любові, спачування, болю, смеху скрозь слёзы.

— Усё часцей кажуць пра вяртанне аўтараў да жанру вялікага рамана, аднаўленне цікавасці чытачоў да яго...

— Тут назіраюцца два паралельныя працэсы. Час інтэрнэту прымушае людзей чытаць тэксты вельмі кароткай формы. Вы ж не будзеце ў сацыяльных сетках размяшчаць і чытаць некалькі старонак. Але калі ў чалавека знікае магчымасць засяродзіцца, задумацца, пасуперажываць чужому болю і чужому каханню (а менавіта гэтыя адчужанні дае вялікі

раман), то ён знікае як асоба. Таму і адбываецца вяртанне да вялікіх жанраў прозы. Раптам зноў пачалі чытаць «Вайну і мір» Талстога, прозу Дастаеўскага. Кніга — гэта не толькі працэс чытання, гэта сыход у чыёсьці жыццё, дзе вы знаходзіце водгулле ўласнага лёсу, свайго кахання і болю. Добрая літаратура валодае такімі ўласцівасцямі. Кароткая форма твора не дазваляе чытачу перанесціся ў іншае жыццё, а раман — дае такую магчымасць. У кнізе і ў каханні трэба заставацца сам-насам.

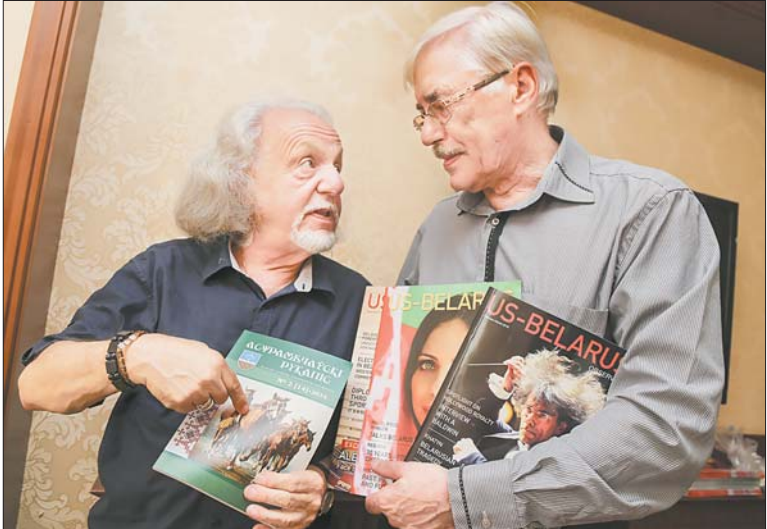
— Каго лічыце сваімі літаратурнымі настаўнікамі?

— Гэта ў асноўным амерыканскія пісьменнікі, я на іх выходзіўся. Эрнест Хемінгуэй, Фрэнсіс Скот Фіцджэральд, з нямецкіх — Эрых Марыя Рэмарк. Гэтая літаратура ў час маёй маладосці была навіной. Сёння яна ўжо ператварылася ў класіку.

«Тут людзі вельмі сціплыя і часта пра сябе не кажуць. Значыць — нехта іншы пра іх павінен сказаць».

— Ці сочыце за падзеямі ў беларускай літаратуры, чытаеце кнігі нашых аўтараў?

— Так, канешне, чытаю Васіля Быкава, чытаю кнігі аўтара з Брэста Аляксандра Валковіча, іншых сучасных пісьменнікаў. Нобелеўская лаўрэатка Святлана Алексіевіч напісала важныя, патрэбныя творы, але жорсткія, праўдзівыя, магчыма, надта страшныя. Праўда заўсёды надта страшная. Я не лічу, што яе кнігі маюць высокі літаратурны ўзровень, але яна — важны публіцыст. Мала

Фота Сяргея ІІКАНОВІЧА.

Дарэчы

Падчас візіту спадара Майкла Маргуліса ў Беларусь адбылася сустрэча Ганаровага консула Беларусі ў штаце Флорыда з пісьменнікам, рэдактарам і ўкладальнікам Брэсцкага раённага краязнаўчага альманаха «Астрамечаўскі рукапіс» Аляксандрам Валковічам. Аляксандр Міхайлавіч перадаў у калекцыю Майкла Маргуліса беларускі вышываны ручнік, а таксама прэзентаваў новы выпуск «Астрамечаўскага рукапісу». Дарэчы, матэрыял пра гэты ўнікальны альманах плануецца да выхаду ў наступным нумары часопіса US-Belarus.

Не абышлося без сюрпрызаў: Аляксандр Валковіч атрымаў прэмію амерыканскага тоўстага літаратурнага часопіса The New Review па выніках літаратурнага конкурсу фонду «Духовная дыпламатыя» за кнігі «Бяроза чорная, бяроза белая» і «Лета чырвоных коней».

стала літаратуры на ўзроўні, на якім я хачу яе бачыць. У мяне ўласныя крытэрыі: параўноўваю новыя кнігі з тымі, што для мяне лічацца вельмі высакаякаснымі. Я разумею, што адбываецца ў беларускай літаратуры і лічу, што ў бліжэйшы час павінна з'явіцца некалькі яркіх асоб новага пакалення, якія напішуць выдатныя кнігі. Думаю, што Беларусь — краіна схаваных талентаў. Тут людзі вельмі сціплыя і часта пра сябе не кажуць. Значыць — нехта іншы пра іх павінен сказаць. Магчыма, гэта мушу рабіць я, пакуль жывы.

— Вы маеце шмат сяброў сярод беларусаў, не толькі пісьменнікаў, але і кампазітараў, паліты-

каў. Напэўна, многія стасункі — ужо самі па сабе гісторыі, нават легенды?

— Так, напрыклад, з кампазітарам Ігарам Лучанком мы сябруем з 17 гадоў. Яшчэ калі ён быў студэнтам кансерваторыі, а я вучыўся ва ўніверсітэце. У Гомельскай філармоніі мы зарабілі разам першыя грошы на сумеснай песні: я напісаў словы, а ён — музыку. Ужо праз многа гадоў, калі я прыехаў з дэлегацыяй Кангрэса ЗША, Лучанок мяне спачатку не пазнаў, але калі я заспяваў радок з той самай песні: «Зеркалом волшебным серебритесь Сож...», ён адразу падбег да раяля і пачаў іграць, сказаў: «Майкл, гэта ты!»

■ **Прэм'ера**

БЕЗ ПРАВІЛАЎ

Як не зрабіць гульнію ў тэатры гульніёй у тэатр?

Прыходзіш у тэатр, сядзеш. Выходзяць акцёры — і запрашаюць на квэст. Гэта значыць, прапануюць гульнію, у якую б уключыўся кожны з прысутных. Квэсты — гульні інтэрактыўныя. Ключавое тут «актыўныя». Адседзецца не атрымаецца, прыйдзецца ўключацца, выконваць, па магчымасці, сваю ролю ў гульні, сюжэт якой ужо кімсьці спланаваны. У гэтым выпадку — аўтарамі спектаклю «Гульня без правілаў і з невядомай мэтай», што з'явіўся ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі.

Аўтар тэксту — Аляксей Андрэеў, галоўны рэдактар альманаха «Маналог». «Маналогу» споўнілася 20 гадоў, і гэтую дату яго стваральнікі вырашылі адзначыць яшчэ і пастаноўкай у тэатры. Пастаноўкай, у якой ёсць шмат маналогаў. Слова драматургія (як асаблівы від творчасці) у дачыненні да таго, што прамаўляецца, тут не выкарыстаеш: асабліваець спектаклю менавіта ў тым, што ён не ствараўся паводле п'есы, а паўставаў як тэкст, складзены з цытат вядомых асоб, з думкамі якіх знаёміў часопіс. Думкі цікавыя, як і людзі, якія былі іх аўтарамі, напрыклад, Святлана Бень, Алена Казанцава, Адам Глобус, Віктар Капыцёк, Сяргей Харэўскі, Руслан Вашкевіч і іншыя. Усе словы гучаць па-беларуску дзякуючы перакладу пісьменніка Альгерда Бахарэвіча. Наўрад ці ён бы ўзяўся перакладаць тое, у чым не бачыць сэнсу.

Аляксей Андрэеў з асобных цытат склаў цэльны тэкст, які прамаўляюць два акцёры: Людміла Сідаркевіч і Максім Брагінец. У іх складаная задача паводле рэжысёрскай задумы Аляксандра

Марчанкі. Вельмі разумнымі фразамі яны павінны глядача ўцягнуць у слуханне і развагі, нават не столькі ў дзею — яе наогул няма, як няма выразнага сюжэту з яго развіццём, кульмінацыяй, развязкай. Пры тым, што запрашэнне на квэст — і разам з гэтым інтрыгу — мы атрымліваем. Значыць, штосьці павінны знайсці ў выніку, да чагосьці прыйсці. Да чаго?

Ён і Яна суіснуюць у прасторы. Нельга сказаць, што яны ўзаемадзейнічаюць. Гэта ўсё не пра адносіны дваіх. Ён і Яна — таму што гучаць цытаты жаночыя і мужчынскія. Не толькі ад імя жанчыны ці мужчыны, проста адны больш эмацыянальныя. Частка ад імя мужчыны крыху іншая: яна бярэ разважлівасцю. Але і Яна і Ён разам увасабляюць супольнасць людзей, якія разважаюць пра НЕШТА. І да гэтага «нечага» мы павінны прыйсці ў выніку інтэлектуальнага квэсту. Мы яго шукаем, пра яго разважаем разам з артыстамі. Наш інтэрактыў у тым, як мы адгукаемся на думкі. Таму гульня ідзе сапраўды не паводле звыклых для квэстаў правілаў. Але тое не азначае, што іх няма, асабліва, калі задзеныя параметры. Спачатку думаеш, што героі гавораць адзін з адным. Не. Потым адчуванне, што яны нібыта спавядаюцца — з-за шчырасці і балючай прадуманасці фраз. Але наўрад ці: споведзі не прамаўляюцца голасна. Ці можа на герояў сышла плынь свядомасці, калі вельмі хочацца сказаць пра штосьці, і нават не важна, хто цябе ў гэты момант пачуе? Калі хоць хто — ужо добра. Ну, бывае ж так у жыцці. Словы, сказаныя з тэатральнай сцэны, ніяк не могуць быць выпадковымі, калі яны прамоўленыя, то таму, што так трэба. З намі гуляюць у прасторы, дзе не адбываецца нічога больш важнага, чым словы.

Гэта гульня на выжыванне глядача, які праходзіць выпрабаванне словамі. Колькі часу ідзе на тое, каб уцягнуцца і зразумець: не варта чакаць дзеі. Нельга лічыць дзейі тое, што артысты перамяшчаюцца (не вельмі актыўна) па сцэне, рэагуюць на стосы кніг, складзеныя перад імі, сядваюць на стосы, кладуцца на іх. Выцягваюць з іх кнігі і пачынаюць чытаць. І ніякіх дадатковых эфектаў! Акрамя хіба што голасу. Спачатку ён гучыць за сцэнай — не бачым выканаўцу. Па меры напружання думак у цытатах, спявак Дзмітрый Лук'янчык з'яўляецца на нашых вачах. Павольна-распеўна гучыць яго голас. Удумліва — якраз пад словы. Гэты голас дапамагае злучаць думкі, якія першапачаткова існавалі асобнымі выказваннямі, утварае з іх агульны сэнс. Напрыклад, словы пра гарадскі асяродак Мінска, сталіцы, а голас у той час звяртае да фальклорнай манеры, дадаючы штосьці роднае, цёплае, нібыта з паралельнага Сусвету. І менавіта гэты голас злучае прасторы, якія, здаецца, зусім не перасякаюцца. Нібыта як Яна і Ён — розныя, часам здаюцца чужымі людзьмі.

А калі ўслухаешся ў іх словы на фоне гэтага спеву, то разумееш: яны ўсё ж звязаныя агульнай культурнай прасторай. Менавіта яна і ёсць галоўная дзеючая асоба гэтай пастаноўкі. Гэта культурная прастора — нацыянальная, дзе ёсць месца розным людзям, розным меркаванням і развагам пра тое, што мы ёсць цяпер як народ: як мы адчуваем, што памятаем, што любім, пра што марым, дзе жывём і па якіх правілах.

І калі напрыканцы доўгіх разважанняў разам з акцёрамі ты прыйшоў да разумення гэтага, то лічы, свой квэст прайшоў паспяхова. Хоць задача і не простая: прадзірацца скрозь шчыльную канцэнтрацыю думак на адну хвіліну спектакля. Гэта квэст для інтэлектуалаў, для якіх уся інтрыга — не ў фавуле, а ў саміх думках. І калі вы яшчэ вагаецеся, ці прылічваць сябе да гэтай слаўнай катэгорыі грамадзян, то лепшы сродак правярэць — пайсці і пагуляць. Дасядзеў да фіналу — усё, пытанне знятае.

Ларыса ЦІМОШЫК, tsimoshyk@zviazda.by